

„Pełzająca aneksja”: Gruzja wobec rosyjskich działań borderyzacyjnych

---

EUROPEJSKIE CENTRUM
PROJEKTÓW POZARZĄDOWYCH

O autorze

Mateusz Kubiak - Absolwent stosunków międzynarodowych i studiów wschodnich na Uniwersytecie Warszawskim. Analityk rynków energetycznych w firmie doradczej Esperis oraz niezależny ekspert ds. Kaukazu Południowego. Autor bloga „Kaukaz Kaukaz”.

Europejskie Centrum
Projektów Pozarządowych

kontakt@ecpp.org.pl

ul. Terespolska 4/48
03-813 Warszawa
NIP: 5242851477

*Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa
Obywatelskiego ze środków Programu
Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata
2018 – 2030*

- ▶ **Na liniach rozgraniczenia między Gruzją a Osetią Południową oraz Gruzją i Abchazją trwa budowa umocnień i innej infrastruktury granicznej (tzw. borderyzacja), realizowana w nielegalny sposób przez rosyjskie służby bezpieczeństwa. Działania te są prowadzone są przez Rosjan w sposób jednostronny, bez porozumienia z władzami w Tbilisi.**
- ▶ **Co do zasady, trwająca pandemia COVID-19 nie przeszkadza Rosji w realizacji obranej strategii borderyzacyjnej, a wręcz jej sprzyja. Wydaje się bowiem, że sytuacja epidemiczna na świecie może jedynie dodatkowo ograniczać zainteresowanie opinii publicznej dynamiką wydarzeń na linii rozgraniczenia w Gruzji.**
- ▶ **Rosjanie pozostają de facto bezkarni, a głosy sprzeciwu ze strony zachodnich dyplomatów nie niosą za sobą groźby jakiegokolwiek realnej odpowiedzi na dalszą borderyzację. Należy zakładać, że demarkacja linii rozgraniczenia będzie dalej postępować i może być także wykorzystywana przez Kreml w celu wpływania na sytuację wewnętrzną w Gruzji (np. w czasie wyborów parlamentarnych).**

1 września gruzińskie media poinformowały o kolejnym przypadku nielegalnych działań borderyzacyjnych (tj. służących budowie infrastruktury granicznej), prowadzonych przez służby Federacji Rosyjskiej na linii rozgraniczenia między Gruzją a Osetią Południową. Zgodnie z dostępnymi doniesieniami, Rosjanie mieli rozpocząć demarkację „granicy” w pobliżu wioski Ka-

rapila, położonej zaledwie kilkaset metrów od głównej gruzińskiej autostrady i jednego z ropociągów służących do tranzytu azerbejdżańskiej ropy naftowej. W rezultacie uruchomiona została tzw. gorąca linia, dedykowana tego typu incydentom, oraz powiadomiono stałą misję obserwacyjną UE – *European Union Monitoring Mission* (EUMM) (Interpressnews, 2020).

Zaistniała sytuacja nie odbiła się większym echem poza granicami Gruzji. Z jednej strony światowa opinia publiczna pozostaje skupiona na zupełnie innych wydarzeniach w regionie, chociażby rozwoju protestów na Białorusi czy otruciu Aleksieja Nawalnego w Rosji, a także na trwającej pandemii COVID-19. Z drugiej zaś, to zaledwie kolejny z ponad stu pięćdziesięciu tego typu incydentów na przestrzeni ostatnich lat. W praktyce, nawet pomimo protestów ze strony UE czy zachodnich polityków, Gruzini pozostają bezradni wobec nielegalnych działań Rosjan na swoim terytorium.

10 lat „pełzającej aneksji”

Regularna borderyzacja linii rozgraniczenia między Gruzją a Abchazją i Osetią Płd. rozpoczęła się w 2011 roku i trwa – z różną intensywnością – do chwili obecnej. Zgodnie z wyliczeniami amerykańskiego McCain Institute for International Leadership, według stanu na październik 2019 roku odnotowano nawet 155 przypadków działań borderyzacyjnych, z czego w 2017 roku aż 32 incydenty, a rok później – 24 (The McCain Institute for International Leadership 2019). Znakomita większość tego typu sytuacji dotyczyła linii rozgraniczenia z Osetią Południową, a jedynie 17 z nich „granicy” z Abchazją (tamże).

Strategia borderyzacji jest realizowana przez rosyjskie służby bezpieczeństwa stacjonujące na terytorium obu ww. państw (oraz przy pomocy miejscowych władz w Suchumi lub Cchinwali), obejmując szerokie spektrum działań. Po pierwsze, Rosjanie stopniowo wznoszą infrastrukturę graniczną: płoty, znaki informacyjne zasieki, umocnienia oraz punkty obserwacyjno-kontrolne i posterunki wojskowe (EUMM, 2018). Po drugie, równocześnie jednostronnie przesuwana jest w poszczególnych miejscach faktyczna linia rozgraniczenia między Gruzją a państwami. Co do zasady, separatyści oraz Rosjanie tłumaczą to koniecznością demarkacji „granicy” w zgodzie z tym, jak przebiegały linie administracyjne na wybranych przez nich mapach z czasów sowieckich (Joyce, 2017). W rzeczywistości jednak decyzje podejmowane w tym względzie zdają się mieć czysto arbitralny charakter, nie będąc opartymi o treść jakichkolwiek porozumień ze stroną gruzińską.

Jednostronne przesuwanie linii rozgraniczenia bezpośrednio rzutuje na lokalnych mieszkańców. Począwszy od 2011 roku media wielokrotnie opisywały historie gruzińskich obywateli, którzy w wyniku działań borderyzacyjnych – nierzadko prowadzonych chociażby pod osłoną nocy – utracili dorobek swojego życia lub zostali zmuszeni do życia na terytorium któregoś z państw. Co więcej, tego typu „demarkacja granicy” stanowi nieraz zagrożenie także dla szerzej rozumianych interesów państwa gruzińskiego. Niewątpliwie najszerzej dyskutowanym tego typu przypadkiem jest sytuacja z 2015 roku, kiedy to Rosjanie przesunęli linię rozgraniczenia w taki sposób, że na terytorium Osetii Południowej znalazł się ok. półtorakilometrowy odcinek ropociągu tranzytowego Baku-Tbilisi-Supsa (jeden z korytarzy przesyłu azerskiej ropy naftowej na Zachód – ten sam, który przebiega obok wspomnianej na początku wioski Karapila), a zasieki stanęły zaledwie kilkaset metrów od gruzińskiej autostrady S1 (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2015).

Borderyzacja w dobie COVID-19

Prowadzone przez Rosjan działania borderyzacyjne są realizowane również obecnie, przez niemal cały 2020 rok. Począwszy od stycznia, do początku września br. w gruzińskich mediach informowano o rosyjskiej aktywności w przynajmniej piętnastu różnych miejscowościach na linii rozgraniczenia z Osetią Południową (Czorczana, Gugutiantkari, Tachtisdziri, Atoci, Czwrinisi, Koda, Dwani, Knolewi, Ceronisi, Karapila) i Abchazją (Churcza, Ganardziis Muchuri, Mużawa, Pachulani, Saberio). Z doniesień medialnych należałoby przy tym wnioskować, że działania borderyzacyjne mogły pozostawać wstrzymane wyłączenie od połowy marca do połowy kwietnia, kiedy to południowoosetyjskie władze mierzyły się z pierwszymi przypadkami zachorowań na COVID-19 (Apciauri, 2020). Nie licząc tego krótkiego okresu, należałoby zaś przyjmować, że trwająca pandemia stanowi jedynie korzyść z punktu widzenia Rosjan, zainteresowanych kontynuacją borderyzacji przy możliwie niewielkim zainteresowaniu międzynarodowej opinii publicznej. Temu zaś niewątpliwie sprzyja trudna sytuacja epidemiczna w regionie i na świecie.

Jednocześnie należy wskazać, że niezależnie od zachodzącej borderyzacji, wciąż mają miejsce także odrębne incydenty na linii rozgraniczenia. Tylko w 2020 roku doszło już do przynajmniej kilku przypadków porwań lub przemocy wobec gruzińskich obywateli, którzy mieli rzekomo „wtargnąć” na południowoosetyjskie lub abchaskie terytorium, a w rzeczywistości mogli nawet nie być świadomi, że w rosyjskiej opinii przekraczają właśnie „granicę”.

Szczególnie wymownym przykładem pozostaje sytuacja z pierwszej połowy lipca

bieżącego roku, kiedy to 33-letni gruziński obywatel został najpierw postrzelony, a następnie aresztowany przez rosyjskich lub południowoosetyjskich mundurowych (Agenda.ge, 2020a). Jak poinformowały później „władze” w Cchinwali – ww. Gruzini miał rzekomo nielegalnie wkroczyć na terytorium Południowej Osetii, po czym oddał strzały do służb granicznych, co zmusiło je do stosownej reakcji. Narracja ta pozostaje jednak w pełni sprzeczna z wersją rodziny aresztowanego, która podkreśla, że w rzeczywistości zbierał on grzyby i nie mógł mieć zamiaru „nielegalnego przekroczenia granicy”. Według informacji z początku września, człowiek ten w dalszym ciągu przebywa w areszcie, oczekując na rozprawę przed południowoosetyjskim sądem (Agenda.ge, 2020b).

Bezkarność Rosjan

Zarówno prowadzona przez Rosjan borderyzacja, jak i przywołane powyżej przypadki porwań gruzińskich obywateli z linii rozgraniczenia spotykają się oczywiście z licznymi reakcjami – tak w samej Gruzji, jak i poza jej granicami. O to, by o wszystkich incydentach było możliwie głośno dbają zresztą również gruzińskie władze, wydając stosowne komunikaty lub regularnie zapraszając zachodnich dyplomatów i ekspertów do złożenia wizyty na linii rozgraniczenia, gdzie gołym okiem mogą oni zobaczyć skalę działań borderyzacyjnych. Odrębną kwestią pozostaje jednak to, czy starania te mają jakiegokolwiek przełożenie na aktywność Rosjan.

Jak się wydaje, większych skutków nie niosą za sobą głosy sprzeciwu wyrażane przez dyplomatów Unii Europejskiej oraz wielu zachodnich partnerów Gruzji, jak np. USA,

Wielkiej Brytanii, Litwy czy Polski. Choć należy zakładać, że wszystkie te państwa starają się także naciskać na Rosjan w sposób zakulisowy, to jak na razie działania te nie przynoszą efektów. Zwłaszcza, że nikt na Zachodzie nie jest dziś gotów, by grozić władzom na Kremlu jakimkolwiek kontradziałaniem (np. nowymi sankcjami), jeżeli tylko borderyzacja linii rozgraniczenia w Gruzji będzie kontynuowana.

Ograniczone możliwości działania posiada także unijna misja obserwacyjna (EUMM), powołana do życia jeszcze w 2008 roku w celu stabilizacji sytuacji w Gruzji po tzw. wojnie pięciodniowej. EUMM (obecnie kierowana przez Polaka – Marka Szczygła) ma charakter cywilny, realizując stały monitoring na linii rozgraniczenia z Abchazją i Osetią Płd. oraz mając zapobiegać ew. incydentom i przyczyniać się do ich szybkiego rozwiązania. Również w tym przypadku należy jednak stwierdzić, że efektywność misji pozostaje ograniczona, przede wszystkim ze względu na brak możliwości działania po niekontrolowanej przez Tbilisi stronie „granicy” ze względu na sprzeciw władz w Suchumi i Cchinwali (Kołodziej-ska, 2020). W rezultacie uczestnicy patroli EUMM (łącznie ok. 200 osób) nie posiadają narzędzi do faktycznego egzekwowania *status quo* wokół linii rozgraniczenia, muszą skupiać się w przypadku incydentów na aktywności mediacyjnej.

Bez widoków na zmiany

Na chwilę obecną nie wydaje się, by można było spodziewać się jakiegokolwiek zmiany jeżeli chodzi o rosyjską strategię borderyzacyjną wobec Gruzji. Presja ze strony Zachodu pozostaje zbyt słaba, by odwieść Rosjan od kontynuacji działań prowadzonych

na gruzińskim terytorium, przez co należy przyjmować, że będą oni w dalszym ciągu dążyć do budowy infrastruktury i umocnień na kolejnych odcinkach linii rozgraniczenia. W tym kontekście warto przywołać opublikowany w 2019 roku raport Amnesty International, którego autorzy podjęli się próby określenia, które odcinki linii rozgraniczenia między Gruzją a Osetią Południową zostały już poddane borderyzacji, a które jeszcze nie (Amnesty International, 2019). Analiza zgromadzonych danych jasno wskazuje, że w wielu miejscach wciąż należy spodziewać się chociażby wznoszenia przez Rosjan dodatkowych zasieków i płotów.

Co więcej, dalsza borderyzacja jest prawdopodobna również dlatego, że stanowi ona dogodny instrument na rzecz destabilizacji sytuacji wewnętrznej w Gruzji. Potencjalnie, działania borderyzacyjne (a także inne incydenty na linii rozgraniczenia) mogą być celowo intensyfikowane przez Rosjan w danym okresie (przykładowo w czasie kampanii wyborczej lub w momencie samych wyborów parlamentarnych w październiku 2020 roku) tak, by wpływać na temperaturę gruzińskich sporów politycznych. Wydaje się to możliwe zwłaszcza, że w ostatnim czasie w trakcie demonstracji ulicznych w Gruzji często przeplatają się ze sobą hasła antyrosyjskie, jak i antyrządowe (zob. np. – Agenda.ge, 2020c), a gruzińska opozycja również wykorzystuje przypadki borderyzacji do tego, by zarzucać rządzącemu Gruzji Marzeniu bierność i niezdolność do odpowiedniej reakcji (Civil.ge, 2020).

Bibliografia

1. Agenda.ge (2020a), *Occupation forces shoot, arrest Georgian citizen near administrative boundary*, agenda.ge, <<https://agenda.ge/en/news/2020/2204>> [dostęp 6 września 2020].
2. Agenda.ge (2020b), *Humanitarian crisis in occupied Akhalkgori reaches critical level, locals unable to receive pensions*, agenda.ge, <<https://agenda.ge/en/news/2020/2711>> [dostęp 6 września 2020].
3. Agenda.ge (2020c), *One year after June 20 rally, peaceful demonstrators to gather in front of parliament*, agenda.ge, <<https://agenda.ge/en/news/2020/1950>> [dostęp 6 września 2020].
4. Amnesty International (2019), *Behind barbed wire: Human rights toll of "borderization" in Georgia*, amnesty.lu, <https://www.amnesty.lu/wp-content/uploads/webmigrationfiles/GEORGIA_Behind_barbed_wire_2019_EN.PDF> [dostęp 6 września 2020].
5. Apciauri G. (2020), *Koronawirusma mcocawi okupacia szeaczera, magram sopebszi schwa problemebi carmoiszwa*, radiotavisupleba.ge, <<https://www.radiotavisupleba.ge/a/30506830.html>> [dostęp 6 września 2020].
6. Civil.ge (2020), *Georgian Officials Condemn New Fencing in Gugutiantkari*, civil.ge, <<https://civil.ge/archives/316831>> [dostęp 6 września 2020].
7. EUMM (2018), *The EUMM Monitor #7*, eumm.eu, <https://eumm.eu/data/file/6486/The_EUMM_Monitor_issue_7_ENG.pdf> [dostęp 6 września 2020].
8. Interpressnews (2020), *Illegal borderization underway near Karapila village in Kaspi Municipality*, ipn.ge, <<https://www.interpressnews.ge/en/article/108997-illegal-borderization-underway-near-karapila-village-in-kaspi-municipality/>> [dostęp 6 września 2020].
9. Joyce S. (2017), *Along A Shifting Border, Georgia And Russia Maintain An Uneasy Peace*, npr.org, <<https://www.npr.org/sections/parallels/2017/03/13/519471110/along-a-shifting-border-georgia-and-russia-maintain-an-uneasy-peace?t=1597092236513>> [dostęp 6 września 2020].
10. Kołodziejska J., *Misja Obserwacyjna Unii Europejskiej EUMM Gruzja w latach 2008–2019*, „Nowa Polityka Wschodnia” nr 1/2020 (24), s. 102-135.
11. Radio Free Europe/Radio Liberty (2015), *Russian Troops Demarcate Part Of Georgian Oil Pipeline*, rferl.org, <<https://www.rferl.org/a/russian-troops-demarcate-georgian-oil-pipeline/27126985.html>> [dostęp 6 września 2020].
12. The McCain Institute for International Leadership (2019), *McCain Institute Unveils Tracker of Russian "Borderization" in Georgia*, mccaininstitute.org, <<https://www.mccaininstitute.org/news/mccain-institute-unveils-tracker-of-russian-borderization-in-georgia/>> [dostęp 6 września 2020].

EUROPEJSKIE CENTRUM
PROJEKTÓW POZARZĄDOWYCH